

Bewaar het Pand

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen

MEDITATIE

Een blijde dankdag

En die van Beths-Semes maaiden de tarweoogst in het dal. En als zij hun ogen ophieven, zagen zij de ark en verblijdden zich, als zij die zagen.

1 Samuël 6:13

In Beth-Semes was het een blijde dankdag voor het gewas. Niet zo zeer om de oogst, nog veel meer om de ark. Wat een zegen als er te oogsten valt. De mens is met al zijn wijsheid toch maar niet in staat om één korenhalm te doen groeien. Dat moet de Almachtige doen. De oogst, dat is alleen het werk van Gods handen. Zonder de wasdom Gods valt er niets te maaien.

En zonder gewas kan er geen welstand zijn. Als de boer niet kan oogsten, dan is er honger en ziekte en nood en dood.

Het is dus wel de moeite waard om dankdag voor het gewas te houden. Wiens ogen er voor open gaan, dat iedere korenhalm een bewijs is van de lankmoedigheid des Heeren, hij wordt innerlijk gedrongen om op de knieën te vallen en te zeggen: "O God, ik ben geringer dan al deze weldaden. Ik ben er te gering voor, ik ben er te slecht voor, want al wat ik meer ontvang dan de hel, is loutere genade."

Daarom is het dan eerst dankdag, als de Heere in de gaven mee komt. Dat gebeurde in Beth-Semes. De mannen waren de tarweoogst aan het maaien. Maar ziet, wat komt daar over de weg? Ze turen en vragen elkaar af, wat dit nu toch zijn mag. Dan ineens zien ze het. Het is de ark Gods, die in de handen der Filistijnen was.

De wagen reed op het land van een Beth-Semitische boer en stond daar stil. De maaiers lieten hun sikkels uit de handen vallen en zij haastten zich vreugdevol naar de ark des verbonds. Een bewijs, dat op die oogstdag de ark hun meer waard was dan de oogst.

Neen, aan de oogst dachten zij nu

niet meer. Ze hadden nu wel wat anders te doen. Nadat de Levieten de ark van de wagen hadden gelicht, kloofden zij de wagen tot brandhout voor een altaar, dat ze gebouwd hadden. Zij slachtten ook de koeien, die de wagen hadden getrokken en legden die op het altaar om de Heere te offeren.

Het was een offer van dankbaarheid, omdat de ark was teruggekeerd. Toen kwam God op de eerste plaats en de oogst op de tweede plaats. Ja, dat is dankdag!

Want waarom was de vreugde om de terugkeer van de ark zo groot? Omdat de ark van de tegenwoordigheid Gods sprak. De ark stond in het heilige der heiligen. Tussen de cherubs, op het verzoendeksel van de ark, daar woonde God. De ark was er dus een teken van, dat de Heere in het midden des volks was. De ark weg, dat betekende: God uit ons midden. En het was Israëls eigen schuld, dat de ark onder de Filistijnen was. Als dan de ark terugkeert, dan wil dat zeggen: de Heere wil weer onder het volk wonen. Dat is nu de blijdschap van de maaiers van Beth-Semes. Want ze maaiden wel en ze oogstten wel, maar wat heeft de mens aan een goede oogst zonder God? "Zij verblijdden zich, als zij de ark zagen."

Geen wonder dat ze de sikkels in de steek lieten. Geen wonder, dat zij te midden van de oogstdrukke Gode offerden, een offer van dankbaarheid.

Ja, in Beth-Semes was het een blijde dankdag. Niet zozeer om de gaven van God, veel meer om de God van de gaven. Is dat ook onze dankdag? Wij mogen ons verheugen in volle korenschuren. De akkers hebben weer een rijke oogst voortgebracht. Maar nu gaat het er om, met wat zijn we nu meer verblijd: met ons eten en drinken, of met de Heere Zelf?

En dan zijn er heel wat, die het te druk met de oogst zouden hebben als dit-

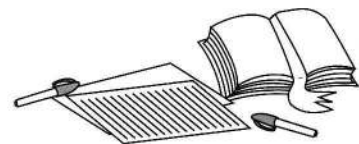
zelfde nog eens gebeuren zou. Heel wat, die zo in het stoffelijke vastzitten, dat zij geen tijd zouden hebben om de Heere een altaar te bouwen. Het ligt er maar aan wat het zwaarste weegt: de weldaden of de Wel-doener. Als ze de zegeningen maar hebben, de Zegenaar kan gemist worden.

Maar dan hebben we nog nooit een echte dankdag gehad. Nog minder een blijde dankdag. Want de ware blijdschap wordt alleen doorleefd als de Weldoener in de weldaden meekomt. Dan is het een blijde dankdag, zoals in Beth-Semes, als de tijdelijke gaven gepaard gaan met de tegenwoordigheid Gods.

Och, dan is het van minder belang of we veel of weinig hebben. Als we God maar hebben als een genoegzaam deel. Dan kan het zelfs dankdag zijn onder kruis, in de moeite, in de nood.

Veel, dat is voor de ondankbare mens toch nooit genoeg. Niet het vele is genoeg, maar genoeg, dat is veel. Genoeg namelijk aan de Weldoener. Dan is de dankdag een dag van blijdschap. Dan zegt ge: "Ik heb alles." De gaven te hebben, dat is veel. De Gever te hebben, dat is alles! Hoeveel hebt u dan? Veel of alles?

Wijlen Ds. F. Bakker

VAN DE REDACTIE

Inhoud

In deze aflevering van ons blad hebben we een dankdagmeditatie geplaatst van wijlen ds. F. Bakker over 1 Samuël 6:13. Ds. M.C. Tanis schrijft verder in zijn serie over het avondsmaalsformulier onder het opschrift "aansporing en verzekering". Ds.

J.M.J.Kieviet vervolgt zijn schrijven over "Afwachten of verwachten" van dr. K. van der Zwaag. Ds. P. van Zonneveld schrijft opnieuw "een brief aan ouders." Ds. K. Hoefnagel verzorgt de vragenrubriek. Ds. P. den Butter schrijft verder over de Filippenzenbrief.

Fam. ds. M.C. Tanis

Ds. en mevr. Tanis mochten herdenken dat zij 50 jaar geleden in het huwelijk getreden zijn en dat ds. Tanis 50 jaar geleden werd bevestigd tot predikant op Urk. De receptie in Sliedrecht was zeer druk bezocht. Het deed goed dat er veel meeleven was uit Sliedrecht en uit de andere gemeenten die ds. Tanis heeft mogen dienen. Terugziende mag gezegd worden dat de Heere veel heeft willen geven, niet alleen in de gemeenten waar gediend mocht worden, maar ook in het bredere kerkelijke leven.

Dit blad is een uitgave van de stichting Bewaar het Pand te Meerkerk. Verschijnt eens in de veertien dagen

COMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. P. den Butter en Ds. A. van Heteren en Ds. J.M.J. Kieviet

ADRES VAN DE REDAKTIE:

Kopie voor het volgende nummer van "Bewaar het Pand" zenden naar:

Ds. A. van Heteren, Vlaak 10, 8321 RV Urk, tel. 0527-688978

ADMINISTRATIE:

P.J. Boers, Bergstoep 46C, 2959 AC Streefkerk.

Telefoon: 0184-669116.

Fax: 084-2220131.

Email: pand@solcon.nl

Girorek. 70.43.50 t.n.v. Stichting Bewaar het Pand te Streefkerk. Abonnementenprijs € 7,- per jaar.

Abonnementenprijs voor de Verenigde Staten en Canada 6 dollar per jaar.

Advertenties € 0,35 per mm met een kolombreedte van 6 cm.

Bij kontrakt korting.

ISSN nummer: 0166 - 4646

Dit tijdschrift wordt ten behoeve van iedereen die niet op de gebruikelijke manier kan lezen uitgegeven op groot-letter of via de Electronische Postbus. Informatie en opgave: CBB, Christelijk Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden, Postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. 0341-551014.

Dat is reden de Heere ootmoedig te erkennen voor alles wat Hij heeft geschonken in de achterliggende 50 jaren. We hopen van harte dat ds. en mevr. Tanis nog wat jaren voor elkaar gedragen en gespaard mogen worden alsook voor de kinderen en de kleinkinderen. Tevens hopen wij dat de Heere zal geven dat er nog enige tijd gediend mag worden in de prediking. We wensen bovenal Gods onmisbare zegen toe bij het klimmen der jaren en het naderen van de eeuwigheid.

Ambtsdragersconferentie

Deze zal D.V. zaterdagmiddag **22 november 2003** gehouden worden in de "Krooswijkhof" te Dordrecht. Ds. P. den Butter hoopt te spreken over

AANSPORING EN VERZEKERING

Polemiseren is een veel voorkomend verschijnsel. We horen het en lezen het. Niet altijd gebeurt het ten onrechte. Het moet wel eens gedaan worden. Echter dient in alles de Heilige Schrift te spreken. Het is immers het gezaghebbende Woord van de Heere. En het beroep daarop moet gefundeerd zijn. Het Woord van de Heere heeft daar recht op en tegenover elkaar zijn we het verplicht. Nu mag één zaak niet vergeten worden, namelijk ons eigen hart. Want het komt ook aan op ons geestelijk heil. Van betekenis voor dit en het toekomstige leven. Dit dient steeds voorop te staan. Het gegeven in het avondmaalsformulier wijst ons daarop. Na het beëindigen van het gebed voor de bediening van het heilig avondmaal blijkt dit. Immers we lezen: "opdat wij dan met het waarachtige hemelse brood Christus gespijzigd mogen worden, zo laat ons met onze harten niet aan het uiterlijke brood en wijn blijven hangen; maar onze harten opwaarts in de hemel verheffen, waar Jezus Christus is, onze Voorspraak, ter rechterhand van Zijn hemelse Vader waarheen ons ook de artikelen van ons Christelijke geloof wijzen." Nu wist men in de zestiende eeuw hoe de leer van Rome was en wat Luther beleed als het ging over de zichtbare tekenen van brood en wijn bij het avondmaal. Grond was er om tot polemische uitspraken te komen. Het werd gedaan in ons leerboek de Heidelbergse Catechismus, maar niet in het avondmaalsformulier. Men riep na het gebed op tot

de volgende zinsnede uit het bevestigingsformulier voor ambtsdragers "en zichzelf geduriglijk te oefenen in de overlegging van de verborgenheden des geloofs." Een belangrijk en geestelijk onderwerp dat alle ambtsdragers aangaat. We hopen dat er velen zullen komen.

Verschijningsdatum volgend nummer

Het volgende nummer van ons blad zal D.V. donderdag 4 december verschijnen. Copy graag binnen de donderdag een week voor de verschijningsdatum. Bij voorbaat hartelijk dank voor uw medewerking.

AvH.

deze zaak: de harten opwaarts. Het niet blijven hangen met onze harten aan het uiterlijke brood en wijn, hoe belangrijk dit ook is. Het hart moet naar omhoog. Naar Christus! Deze opwekking is naar de Schrift en het belijden van de oud-christelijke kerk. In de derde eeuw na Christus horen we het en het had een plaats in de Avondmaalsliturgie. Nu moet het doel van de opwekking niet voorbijgezien worden. Het gaat om de spijziging met het waarachtige hemelse brood Christus. Laten we onthouden dat het spreekt van genade en van wetenschap. De Heere getuigt ervan in Zijn Woord. Christus is het hemelse Brood. Hij sprak: Ik ben het levende Brood, dat uit de hemel is nederge-daald. Zo was Hij op aarde. Het levende Brood is Hij nu in de hemel. Vandaar dat Hij is de Levensspijs. Voeding en levensbestendiging zijn door Hem. Hij voedt tot in eeuwigheid. Het oog mag op Hem gericht zijn en het hart mag alles van Hem verwachten. Hij laat van honger niet omkomen. Door Zijn heilswerk op de aarde en Zijn voorspreken in de hemel is er het Leven en de zaligheid. Het voedsel voor leven en sterven. Wat Hij gesproken heeft blijft staan: die Mijn vlees eet en Mijn bloed drinkt, die heeft het eeuwige leven en Ik zal hem opwekken ten uitersten dage. Gelijkerwijs Mij de levende Vader gezonden heeft en Ik leve door de Vader; also die Mij eet, die zal leven door Mij, Joh. 6:54 en 67. Op rechtsgronden geschiedt dit. Jezus Christus pleit op Zijn Middelaarswerk en wordt

steeds verhoord. Daar nu het belijden van de kerk voluit Bijbels is, wordt tot versterking van het geloof in het verwachten, gewezen op de apostolische geloofsbelijdenis. Laten we ook letten op de pastorale toevoeging: niet twijfelende of wij zullen zo waarachtiglijk door de werking van de Heilige Geest met Zijn lichaam en bloed aan onze zielen gespijzigd en gelaafd worden. Hierin zien we duidelijk dat de opstellers kenners waren van het geestelijk leven. Niet dat twijfelen behoort tot de kenmerken van het geestelijke leven, maar het wordt gekend door de kenners van het geestelijk leven. Wie er geen kennis aan heeft, mag wel nagaan of men het leven bezit. De opmerking: wie twijfelt bezit geen geestelijk leven, is niet Bijbels. Wie geestelijk leven kent, heeft tijden, kort of lang, van twijfel. Nu wordt er niet getwijfeld aan de Heere en Zijn bewerking van het heil. Maar de heilige eisen van de Heere kunnen zo spreken, het leven voor Zijn aangezicht, het vroom, het oprecht zijn voor de Heere en in de samenleving. Daarbij de voortgaande ontdekking, de verdieping van de zelfkennis. Dit alles kan doen vrezen en de vraag kan sterk leven: kan 'mijn- zijn' gepaard gaan met geestelijk leven. Hoor ik wel aan het avondmaal. Wat een vragen, wat een overleggingen kunnen er zijn. Vrees voor zelfbedrog, voor inbeelding kan er zelfs heel sterk zijn. Maar hoe het hart ook gesteld is, wat er ook in omgaat, het gebed is tot de Heere, de zucht klimt op tot Hem. Let met name op de herderlijke aansporing door de Heere de opstellers inge-

geven om de twijfel te laten varen. Het kan en het mag! En als men het zelf niet kan, dan wil de Heere het geven. Want waar de Heere van spreekt, dat wil Hij schenken en werken. Hij maakt Zijn Woord waar. Zijn beloften blijven gelden. De door twijfel aangevochtene wordt verzekerd dat de Heere zal sterken en laven als bij het avondmaal brood en wijn ontvangen worden. Nu geldt deze verzekering niet alleen de neergebogenen, de verontrusten, de bestredenen, maar zoals er staat alle avondmaalgangers. Ook daar moet op gelet worden. Niemand kan uitgaan van het feit: ik geloof, ik belijd, ik ben bekeerd, ik ben gerechtvaardigd. Het "ik ben" heeft geen waarde maar wel het: ik zie uit naar, ik moet steeds ontvangen. De Heere moet mij steeds tot heil zijn. De beleving, de versterking daarvan, de verzekering, de verzegeling geschiedt door de Heilige Geest. Het wordt verkregen. Men zal zich verblijden in Christus en Zijn heil. Het wordt: Jezus Christus is mijn leven en sterven. Welk een gave is het sacrament van het Heilige Avondmaal. Waar spreekt het van. Waar wijst het op. Waar roept het toe op. En dat ieder keer als de tafel staat aangericht. Het wordt en dat door genade alleen: Gij maakt mijn hoofd vet met olie, mijn beker is overvloeiende. Immers zullen mij het goede en de weldadigheid volgen al de dagen mijn levens en ik zal in het huis des HEEREN blijven in lengte van dagen. De HEERE is mijn Herder! Daar werkt de Heilige Geest heen.

Ds. M.C. Tanis.

wat bij een inzameling in de gemeente bijeen gebracht was.

Epafras heeft zijn zending volbracht. Hij heeft Paulus ontmoet en heeft hem het geschenk van de Filippenzen overhandigd. Maar toen is hij tijdens zijn verblijf in Rome ernstig ziek geworden. Van die ziekte is hij nu weliswaar weer hersteld, maar hij heeft intussen wel begrepen dat het bericht van zijn ziekte in Filippi grote ongerustheid heeft veroorzaakt. En daarover is hij zelf weer ernstig verontrust geworden. Een en ander was voor hem aanleiding om nu maar weer zo spoedig mogelijk terug te willen keren naar de gemeente waar hij vandaan kwam. En Paulus heeft begrepen dat dit inderdaad ook maar het beste is, gelet op de gemoedsgesteldheid van deze man. Epafras zal op reis gaan en Paulus geeft hem alvast deze brief mee. Als Timotheüs dan later zal gaan kan hij nog wat aanvullende informatie overbrengen.

Op deze manier komen we in aanraking met deze man Epafras, over wie we nergens anders in de Bijbel iets lezen. Alleen hier, in de brief aan de Filippenzen, komen we zijn naam tegen. Maar wat we hier lezen is genoeg om ons ervan te overtuigen dat hij een toegewijd dienaar van het Evangelie was; een man met een hartelijke verbondenheid aan de Heere en Zijn dienst. Alleen al door wat we lezen in vs. 25 krijgen we een idee van wie hij was.

Broeder

De eerste benaming die Paulus aan hem geeft is 'mijn broeder'. Daar moeten we niet overheen lezen. Die typering is in de mond van Paulus ook niet een uitgesleten cliché-uitdrukking, zoals die in onze mond vaak wel is. Nee, Paulus bedoelt ermee te zeggen, dat Epafras net als hijzelf behoort tot dezelfde geestelijke familie.

Daar alleen al zit een groot wonder achter. Deze man heet Epafras. Die naam herinnert aan de griekse godin Afrodite, de godin van de schoonheid en de liefde. Naar haar is hij genoemd. Dat betekent op zijn minst dat hij geboren en opgevoed is in een puur heidense, afgodische omgeving. Hij was van afkomst dus iemand die naar het woord van Paulus in Ef. 2:11,12 leefde zonder

PAULUS EN DE FILIPPENZEN-31

Maar ik heb nodig geacht tot u te zenden Epafras, mijn broeder en mede-arbeider en mede-strijder en uw afgezondene en bedienaar mijner nooddrift (Fil. 2:25).

Paulus heeft besloten iemand naar Filippi te zenden die zich daar op de hoogte moet stellen van de gang van zaken om daarna naar Paulus terug te keren en verslag uit te brengen. Tevens kan die afgezant de Filippenzen dan vertellen hoe de zaken van Paulus in Rome staan. Voor die taak heeft hij Timotheüs uitgekozen. Alleen, Timotheüs zal niet terstond gaan. Paulus wil eerst nog wachten totdat hij wat meer zekerheid heeft

hoe het met hem in zijn gevangenschap zal gaan.

Toch is er een, die nu de reis al wel zal gaan maken. Dat zal Epafras zijn; een man, die zelf uit Filippi afkomstig is. Wat is er namelijk gebeurd? Toen men in Filippi hoorde, dat Paulus gevangen zat in Rome was men daarover ongerust. Het besluit werd genomen om iemand uit hun midden naar Rome te sturen, die dan moest zien wat hij omtrent Paulus te weten zou kunnen komen. Daarvoor koos men Epafras; ongetwijfeld een betrouwbaar en geschikt man. Men stuurde hem niet met lege handen, maar gaf hem de opbrengst mee van

hoop en zonder God en zonder Christus. En uitgerekend deze man wordt door Paulus als een broeder beschouwd.

Het wonder dat daarachter ligt kan echter niet vanuit Epafroditus zelf verklaard worden. Ook niet vanuit Paulus. Die was van huis uit immers zo heel anders dan Epafroditus. Hij was een Jood; en nog wel een heel strikt-levende Jood ook. Voor iemand als Epafroditus draaide Paulus vroeger eenvoudig zijn hoofd om. Zo iemand minachtte hij, omdat hij voor hem een 'hond' was. En nu noemt hij hem een 'broeder'. Hoe dat kan?

Het is omdat God in hun beider leven heeft ingegrepen. De eigengerechte Paulus en de afgodendienaar Epafroditus zijn allebei onder de beslissende invloed van het Evangelie gekomen en de Heilige Geest heeft hun beider leven grondig veranderd. Nu vertrouwt Paulus niet meer op zijn vroomheid en gerechtigheid en Epafroditus zoekt zijn houvast niet meer in het geloof in Afrodite en andere goden en godinnen. Beiden hebben geleerd dat alleen Jezus Christus hun gerechtigheid voor God is. En - hoe verschillend ze dan ook waren in hun afkomst - nu zijn ze allebei leden van het huisgezin Gods, tot kinderen Gods aangenomen en dus ook broeders van elkaar. Twee begenadigde mensen, delend in Gods onverdiende gunst.

Mede-arbeider

Paulus noemt Epafroditus vervolgens zijn 'mede-arbeider'. Die uitdrukking gebruikt Paulus wel vaker als hij spreekt over anderen, die net als hij werkzaam zijn in Gods Koninkrijk. Daarmee drukt hij uit, dat het bezig zijn in Gods dienst 'werken' is. Zo zag en beleefde Paulus zijn opdracht. En hij verwacht dat anderen er net zo over denken.

Hij wil er maar mee zeggen dat er in de dienst des Heeren geen plaats is voor luiheid en traagheid. In die dienst gaat het niet om een gemakkelijk baantje van slechts zoveel uren in de week, waarvoor men dan ook nog goed betaald krijgt. Zij die hun ambt zo opvatten, zullen daar nooit Gods goedkeuring over krijgen. Integendeel, die zullen het nog zwaar hebben als ze zich verantwoorden moeten! Maar Epafroditus was zo niet. Dat heeft Paulus duidelijk kunnen consta-

teren en dat heeft hij dan ook hogelijk gewaardeerd in deze man.

Mede-strijder

De derde aanduiding die van Epafroditus wordt gebruikt is dat Paulus hem een 'mede-strijder' noemt. Ook die uitdrukking wordt wel van anderen gebruikt. Er wordt mee aangeduid, dat christenen in het algemeen, maar zeker ook degenen die door de Heere in Zijn speciale dienst genomen zijn, tot strijd worden geroepen. Vanuit die overtuiging heeft Paulus er in Ef. 6 op aangedrongen dat we de gehele wapenrusting Gods zouden aandoen.

Inderdaad, er is een strijd te voeren. Er zijn vijanden, die het op de ondergang van Gods volk voorzien hebben. Meer dan eens tekent Paulus het christenleven dan ook met termen die aan oorlogsvoering ontleend zijn. Bijvoorbeeld in 2 Cor. 10:3 vv. Daar vinden we uitdrukkingen als: wapens, neerwerpen, gevangen. Ja, er zijn vijanden. Niet eens alleen vijanden van vlees en bloed. Ook geestelijke vijanden, zoals onkunde, vooroordeel, hoogmoed, eigengerechtigheid, e.d.

Is het christenleven al een strijd, dat geldt dan des te meer van hen die in het Evangelie werken. Paulus wist zich een krijgsknecht van Jezus Christus. Hij stond vaak in de frontlinie in dagelijkse confrontatie met dwaalleraars, valse broeders, concrete zonden, ja de duivel zelf. Hier duidt hij Epafroditus ook als zo iemand aan. Zo heeft hij hem leren kennen. Als iemand die er zelfs zijn leven voor over zou hebben gehad, zoals hij in vs. 30 zegt. Vandaar deze benaming 'mede-strijder'.

Uw afgezondene en bedienaar mijner nooddrift

Na aangegeven te hebben wat Epafroditus voor Paulus was zegt hij nu iets over de relatie die deze man met de Filippenzen had. Hij is de afgezondene van de gemeente te Filippi. Iemand, die er met een speciale opdracht op uit gestuurd is. Zijn reis naar Rome was niet zijn eigen initiatief. Hij was gezonden, officieel afgevaardigd. Men had besloten iemand te sturen, namens de hele gemeente en toen men overwoog wie men met deze taak kon belasten viel de keus op Epafroditus. Het is allemaal officieel toegegaan. En zo hoort het ook. In de kerk horen de dingen officieel, amb-

telijk te gebeuren. De kerk is niet de plaats waar 'free-lancers' hun gang kunnen gaan. Niet een plaats waar mensen allerlei persoonlijke ideetjes kunnen gaan uitleven.

Epafroditus heeft de opdracht kennelijk aanvaard. Daaruit leren we hem kennen als iemand die zich wilde schikken naar wat anderen van hem vroegen. Toen men hem afvaardigde, durfde hij geen 'nee' te zeggen, ongetwijfeld omdat hij in alles Gods leiding zag. Zo stelde hij zich gewillig onder het gezag van anderen. Zelfs al kon hij van te voren weten, dat de opdracht meebracht, dat hij risico's zou lopen.

De opdracht die men in Filippi aan Epafroditus gaf, had weer alles te maken met de dienst die hij aan Paulus moest gaan bewijzen. Vandaar dat Paulus hem ook noemt 'bedienaar mijner nooddrift'. Het woord 'bedienaar' kan wijzen op een priesterlijk werk. Dat dit inderdaad de bedoeling van de apostel is, blijkt uit 4:18, waar hij over wat Epafroditus voor hem meegebracht heeft schrijft als over een 'welriekende reuk, een aangename offerande' - ook weer termen die aan de dienst van priesters zijn ontleend.

Wat was dan die dienst? Alleen maar wat materiële gaven aan Paulus geven? Nee, het ging ook om geestelijke gaven. Ongetwijfeld heeft het bezoek van Epafroditus Paulus in zijn eenzaamheid verkwikt. In de onderlinge uitwisselingen van gedachten en ervaringen hebben ze iets mogen beleven van de gemeenschap der heiligen. En Paulus is de Filippenzen dankbaar geweest dat ze deze man naar hem hadden toegestuurd.

Mooie dingen heeft Paulus van deze man kunnen zeggen. Mooie dingen, die ten diepste allemaal vrucht zijn van de in het leven van Epafroditus werkzame genade. In zijn leven komt iets openbaar van wat we lezen in Ps. 149:4 waar staat dat de Heere de zachtmoedigen zal versieren met heil. 'Versieren', inderdaad. Gods genade-gaven geven een mens schoonheid. Een schoonheid, waar de wereld dan weliswaar niet veel voor geeft, maar de wereld heeft geen zuivere maatstaven om te beoordelen wat echt mooi is. Maar de schoonheid die God geeft heeft voor Hem in ieder geval wel waarde.

ds..P. den Butter

AFWACHTEN OF VERWACHTEN? (2)

In dit tweede artikel over dr. Van der Zwaags nieuwe publicatie over de toe-eigening des heils wil ik met u enkele stukjes lezen in de eerste helft van dit boek: de hoofdstukken 1 en 2. Die strekken zich samen uit van pagina 25 tot en met 544, waarvan het eerste hoofdstuk overigens maar negen bladzijden omvat. In hoofdstuk 1 wordt de "onrustige mens der zonde" getekend. Hoofdstuk 2 geeft aandacht aan "de verkondiging van vrije genade". Mijns inziens hadden die twee hoofdstukken beter bij elkaar gevoegd kunnen worden. Niet alleen vanuit een methodisch motief, maar ze hangen ook inhoudelijk heel erg samen.

zonde en genade

De inzet van het eerste hoofdstuk is helder en ook confronterend.

De schrijver wijst erop dat de Bijbel ons leert dat de mens dood is door de misdaden en de zonden. De hele mens is voor God verdoemelijk. De geestelijke doodstaat van de mens is dat hij los van God leeft. En de weg terug naar de gemeenschap met God is vanuit de mens toegesloten. De mens na de zondeval – hij verkeert zonder God en zonder hoop in de wereld. Hij bevindt zich in een staat van zonde en verdorvenheid. In één woord: van totale verlorenheid.

De heer Van der Zwaag wijst er vervolgens op dat de zonde niet een lot is dat de mens is overkomen, maar een schuldige daad waarvoor hij geheel verantwoordelijk is. Het enige geneesmiddel tegen de zonde en de onrust van die verloren mens is de vrije genade die de Heere "goedertierenlijk" geopenbaard heeft in Zijn Zoon de Heere Jezus Christus.

Welnu, het gehele tweede hoofdstuk houdt zich bezig met dit thema: de verkondiging van vrije genade. De openbaring van Gods ontferming komt van de Heere Zelf. Van der Zwaag wijst daar heel nadrukkelijk op. Eenzijdig van Bovenaf wordt genade en zaligheid geopenbaard voor een verloren mensengeslacht. Deze zaligheid is gelegen in vrede met God, een vrede die er van nature niet is. De weg waarin die vrede ontvangen wordt, is het komen tot Christus. Al op één van de eerste bladzijden geeft Van der Zwaag stem aan een woord van bisschop Ryle: "*Zij voelden hun schuld en leegheid en dorst-*

ten naar bevrijding. Zij hoorden van een volle voorraad van vergiffenis, genade en goedheid in de gekruisigde Christus voor alle berouwvolle gelovigen. Zij geloofden het goede nieuws en rustten erop. Zij wierpen alle vertrouwen in eigen goedheid en waardigheid van zich af en kwamen door het geloof als zondaren tot Christus. Door zo te komen, vonden ze verlossing. Door zo te komen, konden ze dagelijks leven. Door zo te komen, konden ze sterven" (37).

Met de bovenstaande woorden van de 19^e-eeuwse J.C. Ryle zitten we midden in het thema van de toe-eigening des heils, het antwoord op de vraag hoe ik de enige troost in leven en in sterven ontvang. En hoe ik bij die troost door Gods genade ook bewaard word. Het is de diepe overtuiging van dr. Van der Zwaag dat de gereformeerde traditie in de bezinning op dit belangrijke onderwerp rijke schatten in de Schriften hebben gelezen. De mannen van de Reformatie, van de Nadere Reformatie en van het Puritanisme hebben in de weg van eigen persoonlijke worsteling en van een heilbegerig lezen van de Heilige Schrift mogen putten uit de schatkamer van Gods Woord. Zij waren lichten aan de kerkhemel. Het is dan ook tot onze schade wanneer we ze ongelezen en onverwerkt laten. In dit opzicht ben ik de schrijver dan ook dankbaar dat hij naar deze 'klas-sieken' verwijst en ze weergeeft. Dit tweede hoofdstuk in zijn boek staat namelijk boordevol met fragmenten uit hun werken. En dat over een scala van deel-thema's. Ik zal er zo straks enkele de revue laten passeren.

Maar eerst een antwoord op een vraag die in dit verband gesteld kan worden. Is het niet heel riskant om een boek als dit – en over een zo gewichtig thema als dit – bijna helemaal te vullen met citaten van anderen. En ze dan zo te rangschikken dat er een redelijk vloeiend betoog uit volgt. Is er niet het gevaar dat je degenen die je citeert bijna alles kunt laten zeggen, wat je zelf wilt? Moet niet heel nauwlettend bekeken worden het verband waarin de oorspronkelijke schrijvers hun opmerkingen maakten?

Deze vraag is reëel. Er is wel gesuggerend dat Van der Zwaag nog al eens mistast met zijn citaten. Ik erken dat het weergeven van woorden van

anderen een riskante bezigheid is. En dat je zomaar een ander woorden in de mond kunt leggen die hij zo niet bedoeld heeft. Ik kan u zeggen, nadat ikzelf een redelijk groot aantal steekproeven heb genomen, dat dit dr. Van der Zwaag niet verweten mag worden. Zijn citaten zijn in het algemeen zorgvuldig gekozen en ze doen recht aan degenen naar wie hij verwijst.

Dat betekent niet dat er bij mij niet enkele vragen zijn in dit verband. Die bewaar ik echter voor een volgende keer. Ik wil nu volstaan met aan te geven voor welke punten de schrijver aandacht vraagt.

(on)voorwaardelijk?

"De prediking richt zich tot zondaren en niet tot uitverkorenen en verworpenen. De genade wordt aan zondaren als zodanig aangeboden. En dat geldt onbepaald en algemeen.

Bunyan: 'Niemand wordt uitgesloten van de zegen der dierbare verlossing, die de Heere Jezus Christus teweeggebracht heeft dan zij, die zichzelf uitsluiten door hun verstoktheid, hun ongeloof en hun onboetvaardigheid'. Henry stelt dat zo wijd als de boodschap van het Evangelie wordt gehoord, zo ver reikt ook het aanbod van genade. Er is vergeving van zonden voor allen die zich bekeren en geloven. 'Het Evangelie sluit niemand uit dan degenen die zich door hun eigen ongeloof en onboetvaardigheid buitensluiten'" (50). De welgemeende nodiging tot de zaligheid die tot allen en een ieder komt, gepaard met de hartelijke en klemmende roeping tot geloof en bekering – het is volgens de schrijver een kenmerk van de bijbelse prediking. De grondslag hiervan ligt in de oneindige genoegzaamheid van Christus' offerande, zo zegt Van der Zwaag terecht. Hiermee is één van de hoofdthema's van dit boek aangeduid: de onvoorwaardelijke Evangelieprediking en de welmenende aanbieding van de zaligheid in Christus.

Maar moet de mens niet eerst worden voorbereid om de genade te ontvangen? En moet hij niet eerst zijn zonden kennen voordat hij mag geloven, ja zelfs voordat Christus hem wordt aangeboden? Met andere woorden: moet het Evangelie niet voorwaardelijk worden gepreekt? Ook dit thema gaat de schrijver niet uit de weg. De wijze waarop hij erover schrijft, toont hem als iemand die oog heeft voor

nuances en die de juiste onderscheidingen weet aan te brengen.

Enerzijds wijst hij erop dat het stellen van voorwaarden, die eerst door onszelf moeten worden vervuld, "een goede hoedanigheid of geschiktheid" in de mens veronderstelt. Het is puur remonstrantisme! Iemand als Comrie heeft deze zienswijze streng veroordeeld. Wanneer predikers de mensen niet direct oproepen tot Christus te vluchten maar oproepen eerst "enige voorafgaande hoedanigheden te moeten toebrengen, zo leiden zij mensen in de weg van een verbond der werken. Zij die vóór de omhelzing van Jezus en Zijn voldoening berouw en leedwezen vereisen, zijn vrienden van satan..."

Om met de Marrowmen te spreken: Christus is beschikbaar voor een verloren mensdom!

Er mogen dus geen voorwaarden in de mens worden gelegd. Aan de prediking van de heilsbeloften gaat geen gestalte bij de mens vooraf. Maar tegelijkertijd moet erkend worden dat de Heere de zaligheid wel in een bepaalde weg toe-eigent. Van der Zwaag: "Er is op zich geen bezwaar om de term 'voorwaarde' te gebruiken, mits het maar niet in verdienstelijke zin genomen wordt. Bavinck stelt: 'Noch geloof, noch bekering zijn conditiën die op enigerlei manier de zaligheid verwerven; zij zijn alleen de weg, waarin de weldaden des verbonds in het subjectief bezit komen van hen, voor wie zij verworven zijn.' De kennis van de ellende en de zonde is de weg waarlangs God Zijn Evangelie aan ons bekendmaakt" (303).

rechtvaardigmaking

Ik noemde tot heden nog maar een klein aantal onderwerpen die in dit brede tweede hoofdstuk aan de orde komen. En die Van der Zwaag gelezen heeft in de geschriften van (vooral) oude schrijvers. Een thema dat direct samenhangt met het voorgaande en dat in dit boek nog apart veel aandacht ontvangt, is dat van 'de toelidende weg'. Nauw hiermee in verband staand is ook het geheel van vragen rond de weldaad van de 'rechtvaardigmaking'. Helaas is er rond dit thema veel verwarring. En dat terwijl met name de Reformatoren hier zulk een zuiver-bijbels licht over hebben ontvangen. En dat ook hebben uiteengezet in hun geschriften. Met name op de zogenaamde 'vierschaarbeleving' gaat Van der Zwaag nader in. Ik volsta hier

met de weergave van enkele woorden van Theodorus van der Groe die zulk een aparte crisiserfaring zeker niet vereiste: "Het Evangelie is niet anders dan een voorstel en aankondiging van Gods beloften, waarin God door Christus de vergeving der zonden en de eeuwige zaligheid aan alle verlegen en heilbegerige zondaren laat nodigen om die aangeboden zaligheid en genade op zodanige wijze door een waar en oprecht geloof te omhelzen en aan te nemen. Gebeurt dit laatste en neemt het geloof Christus met een waarachtig hart aan, zo ontvangt de ziel waarlijk en dadelijk van God door Christus uit genade de volkomen vergeving van al zijn zonden en wordt tot een kind en onderdaan Gods."

In dit verband verwijst Van der Zwaag naar de hervormde ds. W.L. Tukker, die er geen bezwaar tegen had als sterk werd aangedrongen op het buigen onder Gods recht, als maar niet verzuimd werd de troost van het 'sola fide' te verkondigen. "De prediking

VRAGENRUBRIEK

"Is het ook te verklaren, waarom God aan de satan zoveel macht geeft om honderden miljoenen mensen te verleiden. Is dit naar Gods wil? Bijna 2000 jaar geleden schreef Paulus in Romeinen 16:20: En de God des vredes zal de satan haast onder uw voeten verpletteren. Moet dit nog steeds gebeuren?"

Een mooie vraag die vele gedachten oproept. We zullen proberen enige schriftuurlijke lijnen te trekken, zodat het alles ons wat duidelijk mag worden, al kunnen we ook in de beantwoording van deze vraag maar iets zeggen.

Satan is de grote tegenstander, de grote vijand van God. Goed geschapen, wilden deze engel en de zijnen Gods gezag niet accepteren en stonden tegen de Allerhoogste op. In Judas:6 lezen wij dat deze boze engelen hun beginsel niet hebben bewaard en daarom aan de duisternis zijn prijs gegeven. Bij het woord *beginsel* moeten we denken aan de (voornaam) plaats die zij eerst innamen en de taak die daaruit voortvloeide, alsmede aan de macht, de heerschappij waarmee zij deze taak konden volbrengen.

van de rechtvaardigmaking wordt zo gemakkelijk omgevormd tot een schrikbeeld voor de gemeente, in plaats dat hier juist in het bijzonder de volle troost des Evangelies wordt geboden" (461).

Ik kon in dit een artikel maar een klein aantal thema's noemen uit de vele die Van der Zwaag bespreekt. En alle, op grond van de Heilige Schrift, vanuit de geschriften van de vaders. De slotparagrafen van hoofdstuk twee zijn gewijd aan het spreken van diezelfde 'vaders' over de praktijk van de Heilige Doop, van het doen van belijdenis en over de problematiek rond het Heilig Avondmaal.

N.a.v.: Dr. K. van der Zwaag, *Afwachten of verwachten? De toe-eigening des heils in historisch en theologisch perspectief*. Uitgeverij Groen te Heerenveen. Gebonden. 1098 pag. ISBN 90 5829 337 8. Prijs € 29,50.

Ds. J.M.J. Kieviet

Zij wilden echter niet bij die door de Allerhoogste aangewezen roeping blijven! Dat kan niet anders dan uit ontevredenheid en hoogmoed voortgekomen zijn. Omdat de bijbelse gegevens summier zijn, kunnen we hier verder maar kort over zijn. Wel wordt ons nog gesproken van de straf die deze opstand met zich meebracht: God bewaakt hen tot het oordeel van de grote dag met eeuwige banden onder de duisternis, Judas:6.

Wat de duivel dan ook doet aan vreselijke dingen, gebeurt onder Gods toelating. Zo moeten we het zeggen. En toelating is geen toestemming. Het woord toelaten wijst juist op Góds macht, en niet op die van satan. Het bijbelboek Job laat ons satans macht zien, maar het is een macht onder de toelating van God. Wiens macht wordt er in Job dus eigenlijk gepredikt, die van satan of die van de Heere? Van de Heere, dat moet duidelijk zijn. Het boek Job geeft daarom rijke troost in levensraadsele, waarin wij duidelijk de duivel aan het werk zien. God is het Die regeert en de duivel is, als God het wil, zelfs machteloos! Satan kan zelfs een instrument in Gods handen zijn. Dat zagen we toen we de geschiedenis van de volk-

stelling door David behandelden, enige weken geleden, zie 1 Kron. 21. En ook dat wijst meer op de (al)macht van God dan op satans macht.

In Genesis 3 blijkt ook heel duidelijk de machtsinvloed van de duivel. Maar daar tegenover de voor de duivel zo bedreigende woorden, dat het vrouwenzaad, Christus, eenmaal satans kop zou vermorzelen! Dat is ook geschied!

Denk ook aan de verzoeking van de Heere Jezus in de woestijn. Daar wordt de verzoeker door Koning Jezus duidelijk verslagen! De duivelen, die voor ons echt niet bang zijn, vreesden in de dagen van Jezus' omwandeling op aarde Hem als de Zoon van God. Denk maar aan de angst van de boze geesten in die arme bezetene van Gadara! Denk aan Jezus' macht om duivelen uit te werpen. Denk aan Zijn verzoenend Borgwerk op Golgotha, waar de hel verslagen werd!

De macht van de duivel is dus inderdaad groot. Maar als hij gereed staat het Kindeke dat de vrouw baart, te verslinden, wordt het Kindeke, dat is de Heere Jezus, weggerukt tot God en Zijn troon! Satan bereikt zijn doel niet, al zijn pogingen ten spijt! Het Kindeke is de almachtige Zoon van God! Dat leest u in Openb. 12. Dan gaat de draak de vrouw vervolgen, die het Kindeke gebaard heeft. Hij gaat rond als een briesende leeuw. Wat een macht! Maar het is ten diepste machteloze woede, omdat hij het van God en Zijn Christus verloren heeft en eenmaal eeuwig verliezen zal!

Als een voorlopige conclusie kunnen we dus zeggen dat satan onder Gods toelating een enorme macht kan openbaren. Ook kan God hem als instrument gebruiken. Maar principieel is het met de macht van de duivel gedaan. Eenmaal zal hij tot blijdschap van alle vromen in een bodemloze put worden geworpen en het deksel gaat erop! God heeft de hel gemaakt voor de duivel en zijn engelen, zo leert ons de Heere Jezus in Matth. 25:41.

Er is echter nog iets anders, wat wij beslist niet mogen vergeten. Dat is het niet te loochenen feit dat de mens alle poorten voor de duivel heeft open gezet. De mens is de duivel toegevalen. De mens geeft hem de zeggenschap over zijn leven, hij erkent satan als zijn meester! De mens heeft Diabolus vrijwillig binnen zijn stadsmuren toegelaten! Lees maar John Bunyan's Heilige Oorlog!

Hebben we dat al ontdekt, lezer? Wij hebben de duivel de ruimte gegeven en we hebben ons van nature gewillig aan hem onderworpen. Dat de duivel zo verwoestend te werk kan gaan, komt dus omdat hij de mens mee heeft. De mens is voor hem een makkelijke prooi. De mens is weer een instrument in *satans hand*! Het is genade als de Heere ons de ogen opent voor deze werkelijkheid, als de banden knellen gaan en wij verlossing

van deze tiran nodig krijgen. Dan krijgen we in verband met de macht van de boze en onze eigen onmacht Koning Jezus nodig, de Heere Die Zelf de satan haast onder onze voeten verpletteren zal.

Voor heden moet ik het hierbij laten; we hopen de vraag de volgende keer verder te behandelen. Ik heb nog wat vragen in voorraad, maar nieuwe vragen zijn altijd welkom!

Ds. K. Hoefnagel

BRIEVEN AAN OUDERS (17)

De HEERE zocht Mozes te doden. Onbegrijpelijk – nietwaar? Toch staat het zo in de Schrift. Stelt u de situatie voor ogen: Mozes is geroepen om naar Egypte af te reizen. Hij is inmiddels tachtig jaar geworden. Toen hij veertig was, dacht hij dat het Gods tijd was om Israël te verlossen. Evenwel – toen moest hij vluchten om zijns levenswil. Veertig lange jaren zijn voorbijgegaan. Daar in de woestijn is het brandend braambos dat niet verteerd werd. Mozes geroepen om Israël te verlossen. Nu is het Gods tijd, en Mozes heeft geleerd: niet Mozes door God, maar God door Mozes. In gehoorzaamheid gaat hij op weg naar Egypte. Hoewel hij uitgesproken had: ik kan niet, ik durf niet, en ik wil niet. Zie – hij neemt zijn vrouw Zippora, en zijn twee zonen, Gersom en Eliëzer, met zich; en dan onderweg gebeurt het. 't Is op een plaats waar ze overnachten. God komt in die nacht om het leven van Mozes af te nemen. Hoe, op welke wijze weet ik niet. 't Gaat om het feit. Het blijkt dat de Heere zeer vertoornd is op Mozes. Waarom?

U weet nog wel, dat het in de vorige brief ging over Nadab en Abihu, de twee zonen van Aäron. Daar was sprake van zonde van bedrieff. Hier bij Mozes gaat het over de zonde van nalatigheid. Mozes had nagelaten zijn jongste zoon te besnijden. In dat dodelijk tijdsgewricht voor Mozes greep Zippora in. Zij nam een mes en besneed de zoon, en riep uit: "Gij zijt mij een bloedbruidegom". Op dat moment werd de toorn van God gestild, en week voor Mozes het dreigend doodsgevaar.

't Is bekend dat de doop in de plaats van de besnijdenis gekomen is. Beide hebben dezelfde inhoud: ze betekenen en verzegelen de beloften van de Heere. Alleen het teken is onderscheiden. Vanwege de bloedstorting van

Jezus Christus. Daarom is nu het teken onbloedig. Waar het mij in deze brief om begonnen is? Wel – de zonde van bedrieff én de zonde van nalatigheid wekken beide de toorn van de Heere op. Aan die laatste zonde tillen wij vaak niet zo zwaar. Weliswaar zullen er niet veel kerkelijk ouders zijn die de doop van hun kind nalaten. Zeker – aan dezulke denk ik allereerst. Echter dan ook aan hen die de bediening van het sacrament van de heilige doop nodeloos uitstellen.

Neen – we zijn niet voor vroegdoop. Omdat we niet als de roomsen de zaligheid aan dit sacrament verbinden. Er is als gedoopt wordt geen "gratia infusa".

Er wordt geen genade ingegoten. We wachten met de doop tot de moeder hersteld is. Er mag geen andere reden zijn om de doop uit te stellen. "Ja maar, dominee, die tante en die oom van ons kunnen dan niet". Nooit mag dat de doorslag tot uitstel geven.

Als de Heere aan u de kinderzegen heeft gegeven dan wil Hij aan dit uw kind Zijn verbondsbeloften betekenen en verzegelen, en dat is rijk. Wie dat verstaat laat niet "uit gewoonte of bijgelovigheid" dopen. Die stelt ook niet nodeloos uit. Die is zeer begerig naar de bediening van dit sacrament. Weet dat de doop alles te maken heeft met dé Bloedbruidegom, Jezus Christus. Zonder Zijn bloedstorting zou er geen besnijdenis en geen doop geweest zijn.

Ds. P. van Zonneveld

WOORDEN VAN MC CHEYNE

N.a.v. *Woorden van McCheyne*, 61 blz., uitgeverij Den Hertog, Houten, € 5,50.

Het boekje bevat een aantal kernachtige fragmenten naar aanleiding van 1 Petrus 1-3. Voor dit boekje is geput uit nooit eerder gepubliceerde manuscripten die liggen in de New College Library te Edinburgh. Samensteller en vertaler is drs. J. Versloot.

Elf zaken worden in dit boekje aan de orde gesteld. We willen u iets weer-geven van die zaken door middel van citaten omdat ze onze inziens het overdenken waard zijn.

Het Woord van God

We lezen op blz. 7 "Het Woord van God is in zichzelf dood, geheel dood. In de hand van de Geest is het geheel leven. Het Woord van God is levend. Een zwaard dat op de grond ligt, is een dood ding, het kan niets doen. Maar laat de soldaat het grijpen en ermee zwaaien, dan leeft het, het schittert. Zo is het ook met het Woord. In zichzelf is het dood, wij spreken het, maar het raakt niet. De Geest neemt het in handen en het leeft: het levende Woord. Voorheen was niets zo dood nu is niets zo levend!"

Uitverkoren

We lezen op blz. 13 "Wanneer een metselaar stenen uitkiest voor een gebouw, kiest hij die stenen die gaaf zijn en aan het doel zullen beantwoorden. Zo doet God niet. Als een officier soldaten werft, kiest hij mannen uit die aan zijn doel zullen beantwoorden, vanwege bekwaamheid in hen. God verkiest Zijn volk en maakt hen tot wat Hij wil. Niet omdat Hij bekering en geloof voorziet of vanwege iets voor-gezien goeds. Nee, Hij verkiest, maakt hen dan levend en trekt hen."

Wedergeboren

We lezen op blz. 16 "Neem iemand die nooit in de kerk aanwezig is, breng hem tot de vaste gewoonte om te gaan, zing psalmen, houd stand bij het bidden en hij wordt uitwendig fatsoenlijk en ernstig. Neem iemand die verslaafd was aan drinken en openbare vechtpartijen, overtuig hem dat hij zijn eer bederft, en hij wordt gematigd en sober. Dit zijn allemaal veranderingen, maar geen van die is beke- ring. Zij komt van God, de Vader van Christus." En op blz. 18 "Alle onbe-keerde mensen moeten wedergebo-

ren worden of verloren gaan. U hebt allen dit nodig. U bent niet allen vloekers of leugenaars, maar u hebt het allemaal nodig om wedergeboren te worden. Lydia is een achtenswaardige vrouw, toch heeft zij wedergeboorte nodig. Nicodemus is een overste der Joden, een rechtschapen man en van goede manieren; toch moet hij wedergeboren worden. Zo ook u. Lydia's en Nicodemussen, rijk en arm: u moet wedergeboren worden!"

Geloof

We lezen op blz. 23 "Als een ziel ertoe gebracht wordt om zich verlor- en en verdoemelijk te weten, ver- moeid is geworden over deze staat en gebracht wordt om de leegheid te zien van alle bakken als middelen tot rechtvaardigheid, wanneer God Zijn getuigenis opent en daarop helder laat schijnen zoals de zon schijnt op sneeuw, dan zegt de ziel met blijd- schap: het is waar, het is waar, Hij stierf voor zondaars."

Levensheiliging

We lezen op blz. 26 "Eva zag, nam toen en at daarna. Zo gaat het altijd. Speel niet met de zonde. Als u er nu mee speelt, stop ermee. Vlied het begin ervan. Word niet bekend met de zonde."

Christus dierbaar

We lezen op blz. 33 "Herinnert u zich een dag, dat het Woord aangaande Jezus met overtuigende kracht op uw ziel kwam? Kunt u spreken van de stroom van vreugde die uw hart vervulde? Die uw ogen vervulde? Herinnert u zich uw eerste uitroep van dankzegging? O, het is onuitspreke- lijk! Woorden van mensen kunnen deze vreugde niet uitspreken!"

Onbekeerd zijn

De gehele Bijbel laat zien dat de natuurlijke mens zo dood is als een steen. Een steen zal even spoedig van de bodem van de zee, of uit de diepte van de mijn springen en op een huis neerkomen dat gebouwd wordt, als een natuurlijk mens van zichzelf tot Christus zal komen. Niets kan meer dood zijn dan een steen. Spreek erte- gen, hij hoort niet. Zeg hem dat hij een steen is, hij voelt het niet. Zeg hem dat het vuur hem zal verslinden, hij weent niet. Zo zijn onbekeerde mensen. Niets is meer dood voor geestelijke en eeuwige zaken. Hoe

dikwijls wordt dit de geest bij een sterfbed onderwezen. Hij spreekt, de steen hoort niet. Zeg hem dat hij een steen is, het kan zijn dat hij het nog niet voelt. Toorn, liefde, ze versmel- ten hen niet. Iemand van u is in staat om op z'n gemak in zonden te leven en komt toch in Gods huis en aan de tafel des Heeren, die niets voelt van wat ik net zei. U bent degenen die ik bedoel, u bent een dode steen."

Volk van God

We lezen op blz. 48 "U bent terugge- bracht tot de Herder en Opziener van uw zielen. Wanneer een ziel verlost en genezen is, is het nodig dat zij zich tot Hem uitstrekt. Wat een lieflijk ambt van Christus: Herder en Opziener van zielen. Degenen die in waarheid tot Christus komen, kennen Hem als hun Herder en Opziener. Zij zijn als een gespeend kind. U bent gekomen onder de zorg van een wakende Herder, Die een oog heeft over een ieder van de kudde. Hij kent uw toestand, uw gebrek."

Vreemdelingschap

We lezen op blz. 51 "God verstrooit Zijn kinderen, opdat zij getuigen van Hem mogen zijn. Als een koning een afkon- diging heeft, zendt hij zijn herauten niet in één groep, maar hij verspreidt hen. Zo doet God het ook. Om een stad te verlichten spreidt u de verlichting, zo ook in het verlichten van een huis. Gezouten vlees krijgt u door het zout te strooien. Zo verstrooit God."

Beproeving

We lezen op blz. 55 "Christenen zijn in de wereld als leliën onder de door- nen. Er is onkruid en tarwe, kaf en koren. Er zijn goede en kwade vissen in één en hetzelfde net. De Bijbel bedoelt nooit te zeggen dat christe- nen monniken en nonnen zouden zijn. Het is niet goed voor een mens om alleen te zijn. In het gezin, in betrekkingen, in de werkplaats en op de markt behoren christenen zich te vermengen met de menigte. Waarom? Om Gods macht en liefde jegens hen te laten zien. Een schaap te behouden in het midden van de wolven is wonderbaarlijker dan het te doen neerliggen in groene weiden. Zij gaan als een sprankje door het water. Christenen zullen gedenktekenen zijn, want zij worden gebracht in het vuur en water, en staande gehouden te midden van een wereld die ligt in het boze."

Onderdanigheid

We lezen op blz. 58 "Het is een moeilijke zaak om onderdrukt en uitgeschoonden te worden wanneer we niets verkeerd gedaan hebben. Maar om dat geduldig te dragen, dat is genade. God zal er acht op slaan. Kind in een goddeloos gezin, u die verkeert onder goddeloze metgezellen, u en jij zult zeker kwalijk behandeld worden.

BETROUWBARE GIDS NAAR DE HEMEL

Dit boek heeft een aantrekkelijke titel. Het wil een gids zijn. Een gids naar de beste plaats die er is: de hemel. En tegelijkertijd pretendeert het een betrouwbare gids te zijn, een gids waarvan gezegd kan worden dat je er op aan kunt... Wat zou een mens nog meer wensen! Als de inhoud van zo'n boek de titel ook echt waar maakt, dan moet het wel één van de allerbeste boeken zijn. Welnu, zo is het ook! Tegelijkertijd moet ik zeggen dat de oorspronkelijke titel van dit zelfde boek een andere is. Het is ooit in het Engels geschreven. En toen heette het: *'An alarme to unconverted sinners'*. Dus: een alarm tot onbekeerde zondaren! Dat klinkt wel even anders. En toch maakt het niet zo veel verschil. Dat alarm, gericht tot die onbekeerde zondaars, dat wil ze terugroepen van hun weg naar het verderf. Want daar gaan onbekeerde zondaars heen. Het wil dat ze een omkeer van 180 graden maken. Niet meer op weg naar het allerergste, maar op pad naar het meest volmaakte. Dus toch - en tegelijkertijd: een gids naar de hemel!

De schrijver van dit boekje, Joseph Alleine, leefde in Engeland van 1634 tot 1668. Hij werd maar 34 jaar. Wij zouden zeggen: dat leven was veel te kort. Maar Joseph Alleine was na 34 jaar bij de poort van de hemel aangekomen. En toen nam God hem weg. Hij mocht naar binnen! De weg die hij anderen had gewezen, was hij door genade ook zelf gegaan. En het bleek de goede weg te zijn. Hij is in zijn boek dan ook een betrouwbare gids! Joseph Alleine was een prediker in Engeland. Hij was van puriteins gevoelen. Dat wil zeggen: hij kwam op voor de zuivere (= 'pure') leer en kerkregering. Dat leverde hem tegenstand en zelfs gevangenschap op. Zijn gezondheid raakte daardoor ontwricht. Korte tijd daarna stierf hij.

Het alles beheersende thema in dit boek is de noodzaak van de bekering

Gedenk dat dit is tot eer van God. Hij zou gemakkelijk uw positie kunnen veranderen en al uw vijanden kunnen wegnemen. Hij is Hoofd over allen. Maar Hij doet het niet. Draag dan smaad, verdraag zwaarigheid, lijd ten onrechte." Moge deze bloemlezing uit een bloemlezing brengen tot het lezen van de geschriften van McCheyne.

Ds. A. van Heteren

en wat die bekering inhoudt. Ik zal u eerst de titels boven de zeven hoofdstukken van dit boek noemen. Dan hebt u tegelijkertijd enig inzicht in wat Alleine in dit boek zijn lezers zeggen wil.

- 1) Wat bekering niet is.
- 2) Wat bekering wel is.
- 3) De noodzaak van bekering.
- 4) De kenmerken van de onbekeerden.
- 5) De ellende van de onbekeerden.
- 6) Aanwijzingen tot bekering.
- 7) Beweegredenen tot bekering.

Opmerkelijk is dat Alleine het betoog van zijn boek vooral gebouwd heeft rond het begrip 'bekering'. Iemand zou kunnen denken dat dat toch wel wat eenzijdig is. Spreekt de Bijbel, als het gaat over de weg naar de hemel, ook niet over geloof? En heeft ook het wonder van de wedergeboorte er niet mee te maken? Ik moet u zeggen dat Alleine al deze aspecten ter sprake brengt. Daar is Hij een voldoende bijbels theoloog voor. En toch gaat het in dit boek vooral om de bekering. Het is denk ik vooral hierom, dat Alleine duidelijk wil maken dat er een grondige, een radicale verandering van de mens nodig is. Zo lees ik op pag. 50: *"Bekering is een diep werk, een hartenwerk. Zij keert alles ondersteboven en doet een mens aan een nieuwe wereld beginnen. Zij gaat geheel door een mens heen, door de gedachten, door de leden van het lichaam en door de gang van het gehele leven."* Ze heeft haar effect op de binnenzijde van de mens, als namelijk zijn verstand verlicht, zijn hart vernieuwd, zijn weerstanden gebroken en zijn wil veranderd wordt. Maar ook de buitenkant wordt zodoende veranderd. Wat ik tot heden niet wilde, dat ga ik willen. En omgekeerd! Mijn gebed wordt: *"Heere, wat wilt U dat ik doen zal?"*

Alleine zou geen puriteins prediker zijn als hij niet telkens het werk en de betekenis van Christus centraal stelde. Maar hij laat daarbij wel zien dat zonder bekering Christus niet tot nut

zal zijn. Alles wat Hij gedaan en geleden heeft, zal dan voor u nutteloos zijn, zegt hij. "Christus stierf voor zondaren!", zo zeggen velen en laten dit de grond voor hun hoop zijn, aldus Alleine. En hij vervolgt: *"Maar ik moet u zeggen dat Christus nooit stierf om onboetvaardige en onbekeerde zondaars die daarin volharden, te behouden!"* Hij haalt in dat verband een collega van hem aan. Die stelde in zijn pastoraat altijd twee vragen: 1) "wat heeft Christus voor u gedaan?" en 2) "wat heeft Christus in u gewerkt?" Dat eerste moet natuurlijk wel zichtbaar worden in het tweede. Met andere woorden: toon mij de vruchten van uw leven en ik zal u zeggen waarin uw leven geworteld is!

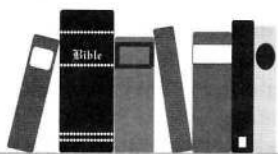
Met name de twee laatste hoofdstukken zijn heel persoonlijk toegespijst. Beide staan boordevol met aansporingen om zich te bekeren. Ja, als ik het goed lees, reikt Alleine hier zelfs zoiets als een methode aan. Zover gingen deze praktische schrijvers. De eerste zinnen van hoofdstuk 6 luiden als volgt: *"Voordat u deze aanwijzingen leest, raad ik u, ja, beveel ik u voor God en Zijn heilige engelen, te besluiten deze te volgen (...) en ik roep Zijn bijstand en zegen in dat zij mogen gelukken."* Hij wijst erop dat hijzelf eerst die weg is gegaan en het is hem tot zegen geweest. Alleine, die door heel dit boek heen uiterst scherp is in zijn vermaningen en daarbij het vuur van de hel niet onbesproken laat, is in zijn appèl ruimhartig en gul. Hij laat een hartelijke en onbekommerde nodiging horen. Tot allen en een ieder! *"De God Die u schiep, nodigt u zeer genadig. (...) De deuren van de hemel zijn voor u opengedaan. De eeuwige poorten zijn voor u wijd opengezet en een overvloedige ingang in het Koninkrijk der hemelen wordt u verschaft. (...) Let slechts op wat u aan geboden is. O, gezegend Koninkrijk! Het is een Koninkrijk der heerlijkheid, een Koninkrijk der gerechtigheid, een Koninkrijk van vrede en een eeuwig Koninkrijk!"*

Aan het slot van zijn boek legt hij zijn lezers een keus voor. Laat het me maar weten, wat je voornemen is! Wil je verder gaan op de weg van de dood of wil je je toeleggen op bekering en naar het eeuwige leven grijpen? Denk eraan, zo zegt Alleine, aan de Heere Jezus ligt het niet als je zover niet komen zult. Hij strekt Zijn armen wijd uit om je te ontvangen. De laatste bladzijde behelst een gebed. Het

eindigt als volgt: "... ik smeeek u, Heere God, laat het eens ontdekt worden dat sommige zielen door deze arbeid (hij bedoelt zijn boek) bekeerd werden. En laat sommigen in staat zijn om op te staan en te zeggen dat zij door deze overredingen zijn ingewonnen voor U..."

N.a.v.: *Joseph Alleine, Betrouwbare gids naar de hemel. Vertaald en ingeleid door drs. J. Versloot. Uitgeverij Den Hertog te Houten. Gebonden. 201 pagina's. Prijs € 16,50.*

Ds. J.M.J. Kieviet

BOEKBESPREKINGEN

John Bunyan. Langs Sions wegen. Gedichten. Uitgeverij Den Hertog, Houten, 61 blz., € 6,90. Bunyan heeft naast de boeken die hij schreef zijn leven lang ook gedichten vervaardigd. Verreweg de meeste van deze gedichten zijn onbekend. Het is een goede zaak dat er nu een selectie van deze gedichten is verschenen. De persoonlijke beleving van Bunyan in de gevangenis klinkt erin door wanneer we lezen op blz. 20:

*"De cel is onze heuveltop,
Vanwaar een schoon gezicht
Op 't Boven aardse ons verrukt,
Omstraald door hemels licht.
Vandaar bespeuren wij hoe leeg
De aard' is met haar pracht,
En smaken reeds de zaligheid,
Die ons hiernamaals wacht."*

Wie van gedichten houdt doet er goed aan kennis te nemen van dit bundeltje van Bunyan.

William Romaine, Het vaste fundament, 71 blz., € 6,90, Uitgeverij Den Hertog- Houten. William Romaine leefde van 1714- 1795. Hij was een bekend predikant in Londen. Hij is enige tijd huisprediker van de burgermeester geweest en ging in die hoedanigheid voor in de grote St. Paul's Cathedral. Hij behoorde tot de Anglicaanse Kerk. Het boekje bevat een verhandeling over 1 Kor. 3:11 'Want niemand kan een ander fundament leggen dan hetgeen gelegd is, hetwelk is Jezus Christus.' Na een inleiding bevat het vier hoofdstukken: 1. Het fundament van alle zalgma-kende kennis. 2. Het fundament van onze aanneming. 3. Het fundament van alle heilige gehoorzaamheid. 4. Het fundament van ons tegenwoordige en toekomstige geluk. Het boekje doorlezend staan er veel goede dingen in. Er wordt mijns inziens echter wel erg vaak gesproken over 'onze' en 'ons' (zie bijvoorbeeld de blz. 11, 33 en 39). Dit zou verkeerd kunnen worden opgevat. Anderzijds blijkt uit blz. 40 en 41 dat toch niet alle hoorders door de auteur als ware gelovigen worden beschouwd. We lezen daar: "Als het geloof niet op deze wijze werkzaam is in een heilig leven, bedriegen we ons inderdaad. Wat baat het, mijn broeders, als een mens zegt dat hij geloof heeft en hij de werken niet heeft? Als hij geen werkzaam geloof heeft, geen levende, werkzame genade, die het hart reinigt van zonde en in het reine hart alle vruchten van de Geest werkt, mist hij de schriftuurlijke kenmerken van het ware geloof. Hoeveel hij ook zegt en hoe diep hij ook overtuigd is van zijn aanneming bij God, dit is een gevaarlijke misvatting. Wat hij houdt voor levend geloof, is slechts dood, want er staat geschreven: 'Gelijk het lichaam zonder geest dood is, alzo is

ook het geloof zonder de werken dood' (Jak 2:26). De werken zijn de adem van het geloof. Als het leeft, zal het ademen, zo zeker als het levende lichaam ademt. Als het geen adem heeft, geen werken om te bewijzen dat het leeft, beschouwt de Schrift het als een dood lichaam. Als het echter ademt, werkzaam is, overvloedig is in elk goed woord en werk tot de eer van God en tot nut van de mens, dan mogen we met evenveel zekerheid zeggen dat het waar geloof is als we kunnen zeggen dat het lichaam leeft als het alle werkzaamheden van dit vleselijke leven kan verrichten. Zoals het lichaam leeft als het ademt, zo leeft het geloof ook als het werkzaam is. In dit geval kunnen we ons niet bedriegen, omdat we ons laten leiden door de onfeilbare regel die ons gegeven is als richtsnoer: 'Aan hun vruchten zult gij hen kennen' (Matth. 7:16). Het trof ons wat we lezen over het eren van God op blz. 71 "Met hun heerlijkste lofzangen zullen engelen en mensen de grootheid van de verdienste van onze Heere nooit genoeg kunnen bezingen. Laat het hemellied miljoenen eeuwen aangehouden worden. De God Die zij loven, is echter oneindig en daarom kunnen zij Hem niet genoeg prijzen. De volmaaktheid van de almachtige Schepper en de liefde van de zeer barmhartige Verlosser zijn onderwerpen die voor de verlost des Heeren in eeuwigheid niet uitgeput zullen raken." Het boekje is uit het Engels vertaald door G.H.C. Pas- Donker.

DAGBOEKEN

Meerdere dagboeken werden ons toegezonden:

Voor Hart en Huis 2004, € 6,50. Uitgeverij Groen, Heerenveen. Medewerkers ds. D.J. Budding, ds. A. van Heteren, ds. G.S.A. de Knecht en ds. W. Silfhout. Naast de gewone uitgave is er ook een grote-letteruitgave beschikbaar (€ 10,50).

Leven en Licht 2004, € 6,90. Uitgeverij Den Hertog, Houten. Naast predikanten uit de Geref. Bond en uit de Geref. Gemeenten hebben hieraan meegewerkt uit onze kerken ds. P. den Butter en ds. A. van de Weerd.

TE KOOP GEVRAAGD

Theologische boeken
oude en nieuwe druk
Tel. 0577-401065

10 jaar actief in China Jubileum jaar (1993-2003)

Toch zijn er tot op vandaag grote delen van China, waar het evangelie nog niet is verkondigd.

Onze opdracht is nog niet voltooid. De Heere zal Zijn gemeente vergaderen 'Uit alle natieën en geslachten, volken en talen'.

**Steun de lijdende kerk in China en maak uw jubileumgift over op
Giro 320666**

Info secretariaat: Kerkewijk 158, 3905 JJ Veenendaal

John Charles Ryle, *Een schuilplaats voor het hart*, € 17,50, Uitgeverij Den Hertog, Houten. Dit dagboek bevat citaten uit het werk van Ryle die voor het grootste deel voor het eerst in het Nederlands gepubliceerd worden. Er zijn al twee dagboeken van Ryle verschenen, maar in dit dagboek zijn andere gedeelten geplaatst. Samensteller: N.A. Eikelenboom.

Thomas Boston, *Zoekt dagelijks Zijn aangezicht*, € 14,90, Uitgeverij Den Hertog- Houten. De bekende Schotse predikant leefde van 1676- 1732. Uit de vele werken die hij heeft nagelaten

is een dagboek samengesteld door J. Kranendonk- Gijssen.

Dagboek kalender 2004, € 9,50. Uitgeverij De Banier. U treft meditatie aan van 45 predikanten uit de Gereformeerde gezindte en op de achterkant van de bladzijden korte verhalen en gedichten.

Goede moed 2004, € 6,85. Uitgeverij Buijten & Schipperheijn, Amsterdam. Een twaalfstal chr. geref. predikanten uit de breedte van onze kerken heeft hieraan medewerking verleend.

150 jaar geleden...

LECTUUR

...mocht James Hudson Taylor, als eerste evangelist voor China het Evangelie daar brengen. Tot op vandaag wordt, tegen alle verdrukking in, het Woord er nóg gebracht.

Onze stichting vertaalt, drukt en distribueert zelfstandig en langs eigen, geheime kanalen reformatorische, theologische werken. Tot opbouw van de verdrukke huisgemeenten.

Steun ons werk: help uw Chinese medechristenen aan goede lectuur.

Hartelijk dank!

AMERSFOORT
Tel. 033-2770287
Raadpleeg voor meer info:
www.chinachristianbooks.com
U kunt uw gift overmaken
op bankrekeningnummer:
3473.76.029

't Boekendal
Winkelcentrum Urkerhard
Nagel 48, 8321 RG Urk
Tel: 0527 - 682110 Fax 0527 - 688668

**Boeken & Bijbels
CD's en Bladmuziek
Schoolartikelen
Kadoartikelen
Kopieerservice
Wenskaarten**

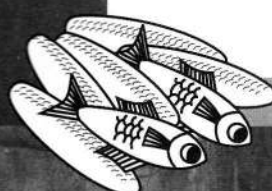
Verzending door heel Nederland

Voor info bel:

**0416 - 692 787
of
0341 - 425 712**

**Reformatische Vereniging van
Ongewild Kinderloze Echt)paren**

Project

Lisu Bijbelschool

EVANGELISTEN IN LISULAND

STICHTING

Bonisa

ZENDING

Deze gemeente wacht op een evangelist...

Kan de opleiding van evangelisten aan de Lisu Bijbelschool wel voortgang vinden?

Lisu Bijbelschool - opleiding evangelisten

Streefbedrag **€ 52.000,-**

Dat kàn! Met uw steun!

Stichting Bonisa Zending
Rabobank: 33.65.54.613

Secretariaat:
Bonisa Zending
Grachtweg 20,
2161 HN Lisse
Tel. 0252-41 82 69
Fax 0252-42 59 19
E-mail: bonisa@zonnet.nl

Op aanvraag ontvangt u kosteloos en vrijblijvend elk kwartaal het Bonisa Zendingblad, waarin u o.m. leest over het zendingswerk in China en bij Indianenstammen in Zuid-Amerika.

Een informatie-avond of een dia-lezing over de projecten in China kan voor u verzorgd worden.

Overweeg eens of u vandaag nog een gift wilt overmaken. Lijst met deelprojecten kunt u aanvragen bij het secretariaat.

Wij danken u voor uw steun en meeleven!

Postbank 31.555.32

AMBACHTELIJK WERK

De Gereformeerde Bijbel Stichting heeft een prachtige serie bijbels. Gebonden in handgemaakte rundlederen boekband. Een ruime keuze sluitingen, zoals

zilveren en gouden sloten of met koperbeslag en pilaarsloten. Ook is er een serie met overslag-sluitingen met of zonder gouden of zilveren slot.

Bij diverse uitvoeringen is het boekblok voorzien van goud of zilver op snee. Alle bijbels hebben een leeslint en worden geleverd in een cassette. De bijbels van de GBS zijn een waardevol bezit.

Zakbijbels in bijzondere uitvoering

Dames / Heren zakbijbels

85 x 125 / 105 x 155 mm, met psalmen en formulieren

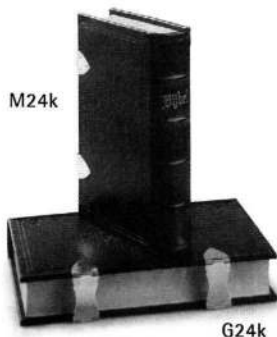
D321 / H321	leer	€ 89,- / 96,-
D32o / H32o	leer, overslag	€ 127,- / 134,-
D32a / H32a	antiek-bruin leer	€ 121,- / 128,-
D32z / H32z	zilveren slot, leer	€ 173,- / 180,-
D32zo / H32zo	zilveren slot, leer, overslag	€ 210,- / 217,-
D32az / H32az	zilveren slot, antiek-bruin leer	€ 205,- / 212,-
D32g / H32g	gouden slot, leer	€ 429,- / 436,-
D32go / H32go	gouden slot, leer, overslag	€ 432,- / 439,-
D32ag / H32ag	gouden slot, antiek-bruin leer	€ 461,- / 468,-
D341 / H341	leer, duimgrepen	€ 103,- / 111,-
D34o / H34o	leer, overslag, duimgrepen	€ 141,- / 149,-
D34a / H34a	antiek-bruin leer, duimgrepen	€ 135,- / 143,-
D34z / H34z	zilveren slot, leer, duimgrepen	€ 187,- / 195,-
D34zo / H34zo	zilveren slot, leer, overslag, duimgrepen	€ 224,- / 232,-
D34az / H34az	zilveren slot, antiek-bruin leer, duimgrepen	€ 219,- / 227,-
D34g / H34g	gouden slot, leer, duimgrepen	€ 443,- / 451,-
D34go / H34go	gouden slot, leer, overslag, duimgrepen	€ 446,- / 454,-
D34ag / H34ag	gouden slot, antiek-bruin leer, duimgrepen	€ 475,- / 483,-

Ook verkrijgbaar met de psalmen van Datheen, dezelfde prijs.

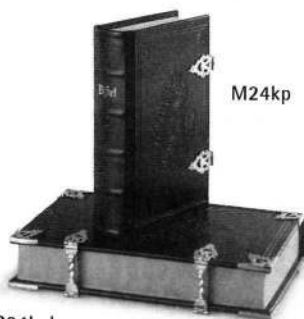
Huisbijbels

185 x 280 mm of 156 x 236 mm, zonder psalmen en formulieren

G20k / M20k	koperen sloten, kunstleer	€ 66,50 / 59,50
G22 / M22	leer	€ 120,- / 108,-
G22k / M22k	koperen sloten, leer	€ 155,- / 143,-
G22kp / M22kp	koperen pilaarsloten, leer	€ 215,- / 203,-
G22kph / M22kph	koperen pilaarsloten en acht hoeken, leer	€ 312,- / 299,-
G24 / M24	antiek-bruin leer	€ 174,- / 146,-
G24k / M24k	koperen sloten, antiek-bruin leer	€ 209,- / 181,-
G24kp / M24kp	koperen pilaarsloten, antiek-bruin leer	€ 269,- / 241,-
G24kph / M24kph	koperen pilaarsloten en acht hoeken, antiek-bruin leer	€ 366,- / 337,-

G24k

G24kph

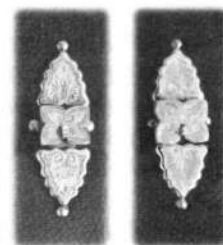
**gereformeerde
BIJBELSTICHTING**

Postbus 168, 4140 AD Leerdam
Telefoon (0345) 61 01 55 • gbsinfo@rdnet.nl

Vraag voor een compleet overzicht onze uitgebreide catalogus aan.

Gouden slot, boekblok met duimgrepen

Zilveren en gouden slot bij een overslagsluiting

a Ps. 26:4.
5:33. Ef. 5:11.
HEEREN **2** WAAROM ^awoeden de heider
et dag en **2** en bedenken de volken ijdelheid?
Ps. 119:1, enz.
boom, ge- **2** De koningen der aarde stellen z
ijn vrucht op en de vorsten beraadslagen te

Het rijk van den Messias.

Letterbeeld G-bijbel

a Ps. 26:4.
5. 1 Kor. 15:33. Ef. 5:11.
in des HEEREN **2** WAAROM ^awoeden de heide
Zijn wet dag en **2** en bedenken de volken ijdelheid
Joz. 1:8. Ps. 119:1, enz.
s een boom, ge- **2** De koningen der aarde stellen
, die zijn vrucht op, en de vorsten beraadslagen t

Het rijk van den Messias.

Letterbeeld M-bijbel

a Ps. 26:4.
1, 15; 4:14, 15. 1 Kor. 15:33. Ef. 5:11.
lust is in des HEEREN **2** WAAROM ^awoeden de heide
overdenkt Zijn wet dag en **2** en bedenken de volken ijdelheid
6, enz.; 17:19. Joz. 1:8. Ps. 119:1, enz.
al zijn als een boom, ge- **2** De koningen der aarde stellen
aterbeken, die zijn vrucht op, en de vorsten beraadslagen t
tijd en welks blad niet af- **men tegen den HEERE en tegen**
t bij doet zal welgeblukken *Gezefde zeggende*

Het rijk van den Messias.

Letterbeeld K-bijbel

Bestellingen boven € 18,- worden portvrij geleverd. Beneden de € 18,- wordt porto in rekening gebracht!